

شماره: مپ/۱۳۸۲

تاریخ: ۱۳۸۵/۶/۰۸

بسمه تعالی

جهت اطلاع کلیه مدیران عامل محترم بانک‌های دولتی، غیردولتی و شرکت دولتی

پست بانک

ارسال گردید.

با احترام؛

به پیوست "دستورالعمل نحوه انتشار، خرید و فروش انواع چک پول (ایران چک، بانک چک)" که در بیست و هشتمین جلسه کمیته پولی و بانکی بانک مرکزی ج.ا.م (مورخ یکشنبه ۱۳۸۵/۵/۲۲) به تصویب رسیده است، ارسال می‌گردد. لازم به توضیح است که:

۱- چاپ انواع چک پول (ایران چک و بانک چک) بانک‌ها - موضوع ماده ۲ این دستورالعمل - تنها پس از اخذ مجوز لازم از اداره نشر اسکناس و خزانه این بانک میسر می‌باشد. بنابراین، لازم است آن بانک برای اخذ مجوز چاپ انواع چک پول، با اداره مذکور مکاتبه نماید.

۲- برای تعیین حداقل استانداردهای امنیتی در چاپ اوراق موصوف، کمیته‌ای تخصصی

در این بانک تشکیل گردیده است که پیشنهادات خود را به کمیته پولی و بانکی ارائه می‌دهد. بدیهی است چاپ اوراق موصوف با رعایت مصوبات کمیته پولی و بانکی در این زمینه امکانپذیر می‌باشد.

۳- رعایت مفاد دستورالعمل از تاریخ ابلاغ این بخشنامه الزامی می‌باشد.

خواهشمند است مقرر فرمایند ضمن ابلاغ دستورالعمل پیوست به تمامی واحدهای ذیربط در آن بانک، بر حسن اجرای آن نظارت کافی معمول گردد. /ب

اداره مطالعات و مقررات بانکی

صدیقه رهبر شمس کار

حمید تهرانفر

۳-۳۸۳۱

۳۸۱۶

بسمه تعالی

دستور العمل نحوه انتشار، خرید و فروش انواع چک پول

(ایران چک، بانک چک)

الف - مقدمه

ریسک نقدینگی یا ریسک عدم تامین به موقع وجوه؛ از جمله مهمترین ریسک‌هایی است که کلیت یک بانک را تهدید می‌کند. برنامه‌ریزی دقیق نقدینگی در بانک‌ها، مدیریت صحیح و کنترل هوشمندانه این فرآیند و اخذ بازخورد از عملکرد آن جهت تصحیح خطاهای احتمالی، از مهمترین اقداماتی است که یک بانک باید در این زمینه انجام دهد.

برنامه‌ریزی صحیح در زمینه مدیریت نقدینگی (با اتکا به اسکناس و مسکوک منتشره از سوی بانک مرکزی) مستلزم برآورد صحیحی از میزان ورود و خروج وجه نقد در کلیت بانک و نیز در هر شعبه از آن است.

پول‌رسانی به موقع، مناسب و متناسب به هر شعبه، از نتایج استقرار یک نظام توانمند در زمینه خزانه‌داری در هر بانک است. از این‌رو انتظار می‌رود بانک‌ها، با حرکت در این راستا و کاهش اتکای خود به انواع چک پول؛ ریسک نقدینگی خود را به شیوه‌ای صحیح مدیریت نموده؛ از بروز اختلال در نظام پرداخت کشور جلوگیری نمایند.

از آنجا که به استناد بند ۶ از ماده ۳۴ قانون پولی و بانکی کشور، انتشار اوراق دیداری در وجه حامل از سوی بانک‌ها ممنوع می‌باشد تمهید تدابیری در خصوص انتشار، فروش و خرید انواع چک پول (ایران چک، بانک چک) - به منظور جلوگیری از تبدیل آنها به اوراق موردنظر قانونگذار (اوراق دیداری در وجه حامل) - ضروری می‌نماید. به منظور

دستیابی به این مهم و ساماندهی امور مربوط به اوراق مزبور، «دستورالعمل نحوه انتشار، خرید و فروش انواع چک پول (ایران چک، بانک چک)» تدوین گردیده است.

ب- تعاریف

چک پول: منظور از چک پول در این دستورالعمل، هر یک از انواع بانک چک یا ایران چک می باشد.

بانک چک: چکی است که توسط بانک صادر و وجه آن در هر یک از شعب آن بانک یا توسط نمایندگان و کارگزاران آن پرداخت می گردد. این گونه چکها با استفاده از نام کوتاه آن بانک و به دنبال آن کلمه چک از قبیل سپه چک، رفاه چک، ملی چک و ... نام گذاری می شوند. در نام گذاری این اوراق، می توان به جای عنوان بانک (قبل از کلمه چک)، از واژه های دیگری نیز استفاده نمود لیکن تصریح نام بانک بر روی اوراق به نحوی آشکار ضروری است.

ایران چک: چکی است که توسط بانک صادر و وجه آن در هر یک از شعب تمامی بانک هایی که با یکدیگر قرارداد دارند یا توسط نمایندگان و کارگزاران آنها پرداخت می گردد.

مبلغ اسمی: به مبالغ ریالی مندرج بر روی هر برگ چک پول اطلاق می شود.

ج- مقررات مربوط به سفارش انواع چک پول

ماده ۱- به منظور ایجاد هماهنگی در امور مربوط به سفارش چاپ، انتشار و سایر امور چک پولها و دسترسی به آمار و اطلاعات دقیق در مورد این چکها، لازم است امور مربوط به چک پولها در یکی از واحدهای هر بانک متمرکز شده و کلیه مکاتبات و هماهنگی های لازم با این بانک، از طریق واحد مزبور انجام شود.

ماده ۲- بانک موظف است قبل از انجام هرگونه اقدامی در زمینه سفارش این اوراق، موافقت بانک مرکزی با چاپ اوراق مزبور را اخذ نماید. پس از صدور مجوز مذکور، بانک‌ها می‌توانند سایر مراحل انتشار چک پول (از جمله واریز وجوه و عوارض مختلف به حساب‌های دولت و ...) را طی نمایند.

ماده ۳- به منظور کنترل تقاضاهای واصله، لازم است بانک در درخواست خود علاوه بر تصریح نوع چک پول (ایران چک، بانک چک)، مبلغ اسمی، ترکیب و مقدار درخواستی از هر یک از انواع چک پول، سال انتشار و نام چاپخانه‌ای را که مقرر است اوراق مزبور را به چاپ برساند؛ قید نماید.

ماده ۴- در طراحی چک پول‌ها نباید هیچ‌گونه طرح، نشان، عبارت و ... از بانک مرکزی ج.ا.ا باشد به نحوی که شائبه صدور و انتشار آن‌ها از سوی بانک مرکزی را در اذهان مشتریان متبادر ساخته و یا شبهه مشابهت اوراق مزبور با اسکناس را ایجاد نماید.

ماده ۵- لازم است اوراق مزبور از ویژگی‌های امنیتی مکفی با مسئولیت بانک صادرکننده و با رعایت حداقل استانداردهای امنیتی اعلام‌شده از سوی بانک مرکزی، برخوردار باشند به نحوی که امکان جعل آنها به حداقل ممکن کاهش یابد.

ماده ۶- برای درج نام، نام خانوادگی و دو محل امضا (یکی به هنگام فروش و دیگری به هنگام انتقال)، محل‌های مشخصی بر روی چک پول‌های مزبور در نظر گرفته شود.

ماده ۷- رنگ و مشخصات ظاهری تمامی انواع چک پول به گونه‌ای تعیین گردد که چک‌های با مبالغ مختلف به سهولت قابل تمیز باشند.

ماده ۸- لازم است تمامی شعب بانک با آرایه ترکیبی از وسایل پرداخت، به گونه‌ای عمل نمایند که حق انتخاب بین اسکناس و سایر ابزارهای پرداخت (از جمله انواع چک پول) برای مشتری محفوظ بماند.

د- مقررات مربوط به فروش چک پول

ماده ۹- حداکثر ریالی فروش چک پول برابر "نسبت مانده مجاز چک پول های صادره" می باشد.

نحوه محاسبه این نسبت در پیوست شماره ۱ آمده است. این نسبت برای هر

بانک حداکثر برابر 40% می باشد.

ماده ۱۰- چنانچه بانکی نسبت های فوق را برای سه ماه متوالی رعایت نکند و یا اینکه در

فاصله یکساله منتهی به آخرین تخلف، ۵ ماه (یا بیشتر) به صورت غیرمتوالی از

حدود تعیین شده در بند پیشین (بند ۹) این دستورالعمل تجاوز نماید

درخصوص مجوز صادره برای چاپ انواع چک پول آن بانک تجدیدنظر

می شود.

ماده ۱۱- بانک ها به هیچ وجه مجاز نیستند از چک پول ها برای خرید اموال منقول ،

غیرمنقول ، سهام ، اعطای تسهیلات و ... استفاده نمایند.

ماده ۱۲- هنگام فروش این اوراق، لازم است مشتری نسبت به تکمیل اطلاعات شخصی

خود (شامل نام، نام خانوادگی، آدرس، شماره تماس، امضا و ...) بر روی اعلامیه

فروش اقدام نماید. متصدی بانکی نیز باید اقدام به تکمیل بندهای مربوط به

اوراق فروخته شده (شماره سریال، نوع و مبلغ اوراق و ...) بر روی اعلامیه

مزبور نماید.

ماده ۱۳- متصدی بانکی، پس از تطبیق مشخصات تکمیل شده از سوی مشتری (در برگه

فروش) با مدارک رسمی و معتبر شناسایی وی، اقدام به اخذ امضای وی بر

روی برگه فروش می نماید (هویت مشتری باید به طور دقیق و مناسب از سوی

تحویلدار احراز شود).

ماده ۱۴- لازم است متصدیان بانکی پیش از ضرب مهر و درج تاریخ بر روی چک پول ها

و ثبت شماره آنها، امضای اول مشتری را بر روی اوراق مزبور اخذ نمایند.

ماده ۱۵- انتقال انواع چک پول به اشخاص ثالث پس از امضای دوم خریدار در محل

تعیین شده امکان پذیر است.

هـ - مقررات مربوط به خرید چک پول

ماده ۱۶- به هنگام خرید، لازم است دارنده چک پول مشخصات کامل خود را بر روی هر برگ پشت نویسی کرده و متصدی بانک از صحت هویت مشتری اطمینان حاصل کند.

ماده ۱۷- فاصله زمانی بین فروش و خرید ایران چک در کلیه شعب بانکها، حداکثر ۶ ماه از تاریخ صدور است. پس از انقضای مدت مذکور، پرداخت ایران چک، از طریق شعبه فروشنده و یا واریز وجه آن به حساب اشخاص (از طریق اتاق پایاپای) ممکن است.

ماده ۱۸- در مورد بانک چک و دیگر اوراق مشابه (به جز ایران چک) صادره از سوی بانکها، فاصله زمانی بین تاریخ فروش و تاریخ خرید و نیز سایر شروط مترتب بر زمان خرید و فروش آنها، راساً از سوی بانک صادرکننده تعیین و اعلان می شود.

ماده ۱۹- لازم است پس از خرید چک پول، بلافاصله لاشه آن سوراخ، ابطال و از گردش خارج شده، از ارائه مجدد آن به مشتریان اجتناب گردد.

رعایت مقررات این دستورالعمل برای کلیه بانکهایی که پس از اخذ مجوز از بانک مرکزی اقدام به چاپ و انتشار انواع چک پول می نمایند الزامی است.

پیوست شماره ۱: نحوه محاسبه "نسبت مانده مجاز چک پول های صادره"

محاسبات این دستورالعمل براساس ارقام مندرج در فهرست سرفصل های دفترکل بانک ها که در پایان هر ماه به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران ارسال می شود انجام می گردد.

۱- صورت کسر: خالص مانده ریالی چک پول های بانک در دست اشخاص (در پایان هر ماه) که به شیوه زیر محاسبه می شود:

نمایه محاسباتی	نام حساب	کد حساب
CH _۱	حساب انواع چک های بانکی فروخته شده	۳،۲،۰۳۱۰
CH _۲	حساب پرداخت چک های فروخته شده بانک	۳،۱،۱۲۵۰

پس:

$$CH = CH_1 - CH_2 = \text{خالص مانده ریالی چک پول های بانک در دست اشخاص (در پایان هر ماه)} = \text{صورت کسر}$$

۲- مخرج کسر: جمع حساب های ذیل منهای «حساب بدهی به بانک مرکزی - در حساب جاری»:

نمایه محاسباتی	نام حساب	کد حساب
----------------	----------	---------

۳،۱،۰۰۱۰	حساب صندوق	N _۱
۳،۱،۰۰۲۰	حساب وجوه در راه/ریال	N _۲
۳،۱،۰۰۳۰	حساب اسکناس و نقود بیگانه	N _۳
۳،۱،۰۰۴۰	حساب وجوه در راه/ارز	N _۴
۳،۱،۰۰۷۰	حساب سپرده قانونی	N _۵
۳،۱،۰۰۸۰	حساب جاری نزد بانک مرکزی	N _۶
۳،۱،۰۰۹۰	حساب پیش پرداخت خرید ارز نزد بانک مرکزی	N _۷
۳،۱،۰۱۴۵	حساب سپرده ارزی دیداری نزد بانک مرکزی	N _۸
۳،۱،۰۱۳۰	حساب جاری نزد بانکها (حساب ما)	N _۹
۳،۱،۰۱۴۰	حساب سپرده‌های ارزی دیداری نزد شعب خارج	N _{۱۰}
۳،۱،۰۱۵۰	حساب سپرده‌های ارزی دیداری نزد بانک‌های داخلی	N _{۱۱}
۳،۱،۰۱۶۰	حساب سپرده‌های ارزی دیداری نزد بانک‌های خارجی	N _{۱۲}
۳،۱،۰۱۷۰	حساب سپرده‌های ارزی پوششی نزد بانک‌های خارجی	N _{۱۳}
۳،۱،۰۱۰۰	حساب اوراق قرضه دولتی	N _{۱۴}
۳،۱،۰۲۷۰	حساب اوراق بهادار ارزی	N _{۱۵}
۳،۱،۰۲۸۰	حساب اوراق مشارکت/دولتی	N _{۱۶}
۳،۱،۰۲۹۰	حساب اوراق مشارکت/غیردولتی	N _{۱۷}
۳،۱،۱۲۶۰	حساب پرداخت چک‌های صادره سایر بانکها	N _{۱۸}
۳،۲،۰۲۲۰	حساب بدهی به بانک مرکزی - در حساب جاری	N _{۱۹}

پس:

$$\text{مخرج کسر} = N = \sum_{i=1}^{18} N_i - N_{19} = (N_1 + N_2 + N_3 + \dots + N_{18}) - N_{19}$$

۳- محاسبه نسبت:

$$P = \frac{CH}{N} \times 100 = \frac{(CH_1 - CH_2)}{[(N_1 + N_2 + \dots + N_{18}) - N_{19}]} \times 100$$

۴- نسبت بدست آمده P (نسبت مانده مجاز چک پول‌های صادره) برای تمامی

بانک‌ها حداکثر برابر ۴۰٪ می‌باشد.

